

5. Мінченко Р.М. Принцип справедливості як основний критерій взаємодії особистості та державної влади. *Актуальні проблеми політики*. Одеса : Фенікс, 2011. Вип. 42. С. 21-26.

Шевчук Олександр Володимирович,

асистент кафедри приватного та публічного права

Київський національний університет

технологій та дизайну (м. Київ)

Науковий керівник – к.ю.н. Коваль О.М.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА У ЗАСТОСУВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі штучний інтелект (ШІ) поступово проникає в різні сфери нашого життя, від медицини до фінансових послуг. Однією з найбільш перспективних і водночас суперечливих областей, де ШІ починає відігравати важливу роль, є правосуддя. Інтеграція штучного інтелекту в судові процеси має потенціал кардинально змінити традиційні методи ведення справ, забезпечуючи нові можливості для підвищення швидкості, точності та ефективності правосуддя.

В свою чергу важливим є розуміння рамок використання даної технології не лише в суцільно практичній площині, а й з розуміння професійної етики сторін у виборі видів використання штучного інтелекту у судовому процесі. Адже питання професійної етики сторін учасників судового процесу попередньо не досліджувалась.

Попередньо, доцільність та перспективи використання даної технології у судовому процесі обґрунтували у своїх статтях Демура М.І.[1] та Склярєнко І.В.[2] У своїх статтях автори вбачають, що в близькій перспективі ми побачимо застосування даної технології у наступних аспектах судового процесу: автоматизація рутинних та повторюваних процесів у

судовій системі; використання ШІ у процесі перевірки заяв та повідомлень; аналіз великих обсягів доказів, що включають текстові, аудіо- та відеозаписи, для виявлення необхідних фактів та відповідності законодавству; надання правникам та суддям аналітичної інформації та рекомендацій щодо рішень на підставі аналізу нормативних актів та судової практики; використання для підтримки процесу медіації та інших альтернативних методів вирішення спорів; посилення доступності суду; моніторингу та оцінка ефективності судових процесів та виявлення можливих аномалій або несправедливостей у системі.

В теоретичному аспекті існує необхідність в окремій регуляції використання технології в рамках судового процесу. Найважливішим є визначення рамок його використання. Це питання законності, достовірності, професійної етики та звісно доцільності використання.

Штучний інтелект це – інструмент який дозволяє автоматизувати процеси аналізу великих обсягів даних, приймати рішення та виконувати завдання, що зазвичай потребують людського інтелекту. Використовуючи алгоритми машинного навчання, нейронні мережі та інші інтелектуальні системи, ШІ може виконувати складні операції, такі як розпізнавання образів, прогнозування подій або оптимізація процесів. ШІ діє як інструмент, що допомагає людям підвищити ефективність у різних сферах — від науки до бізнесу та охорони здоров'я, зменшуючи кількість помилок і підвищуючи швидкість прийняття рішень [3]. Частково на питання доцільності та рамок етичності у використанні штучного інтелекту відповідає «Етична хартія по використанню штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі» [4]. Основною метою Хартії є підвищення ефективності та якості здійснення правосуддя шляхом опрацювання алгоритмами судових рішень і даних при дотриманні основних прав і свобод, які гарантуються, зокрема, ЄКПЛ й Конвенцією Ради Європи про захист персональних даних.

Вона визначає наступні етичні принципи користування штучним інтелектом:

- Принцип поваги до основних прав: забезпечити, щоб дизайн та впровадження інструментів і послуг штучного інтелекту відповідали основним правам.

- Принцип недискримінації: зокрема, запобігати розвитку або посиленню будь-якої форми дискримінації між окремими людьми або групами осіб.

- Принцип якості та безпеки: стосовно обробки судових рішень і даних, використовувати сертифіковані джерела та нематеріальні дані з моделями, розробленими на міждисциплінарній основі, у безпечному технологічному середовищі.

- Принцип прозорості, неупередженості та справедливості: зробити методи обробки даних доступними та зрозумілими, дозволити зовнішні аудити.

- Принцип “під контролем користувача”: уникати директивного підходу та забезпечити контроль користувача.

У її тексті додатково приділяється увага «доброчесності» використання технології, де акцентується увага не лише на доцільності використання, з метою запобігти зловживанню штучним інтелектом а і аспекту суб’єктивного сприйняття цього інструменту. Що звичайною мовою можна переформулювати як «Як на киянку не може бути покладена відповідальність за можливе нанесення тілесних ушкоджень, так по аналогії на штучний інтелект, як на інструмент не може бути покладена відповідальність за надання недостовірної інформації». Обидва предмети є інструментами, що передбачають певний вид діяльності, проте, можуть бути використані інакше, в залежності від намірів людини, що їм користується.

Для реалізації загальних засад судочинства таких як законність та змагальність сторін і свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні суду їх переконливості необхідно обумовити декілька важливих аспектів.

- **Доступність.** Штучний інтелект є вільний у доступі інструмент, використання якого не має вбачати обмежень у використанні у судовому процесі в аспектах підготовки позовної заяви та інших формалізованих документів, а також позицій сторін. Проте дозвіл на використання технології, якщо рамки його використання не окреслені законом, має надаватись суддею.[5]

- **Доцільність.** Використання цього інструменту має бути обмежене у аспектах справи де дії мають мати виражений персоналізований характер. Прикладом може бути рішення суду, в яких передбачено суб'єктивна оцінка судді, питання логіки та етичності, що базується на об'єктивних фактах, законі.

- **Достовірність.** Виходячи із відомого факту, що технологія ШІ формує свої відповіді на запити із доступних для неї відкритих джерел та відповідей користувачів, виникає питання достовірності викладених у відповіді фактів. Саме для того вбачається необхідності у разі використання сторонами ШІ для формування та викладу власної позиції, покласти зобов'язання добросовісного використання технології та покласти відповідальність на попередню перевірку на достовірність сформованої ШІ інформації або позиції на сторону, що використовує технологію.

- **Відкритість.** Використання технології Штучного інтелекту у підготовці позиції набирає популярності. Проте, не завжди є можливість відрізнити подану позицію написану стороною та штучним інтелектом. Для упередження непорозуміння вбачається можливим попередження судді та інших учасників процесу про те, що документ був сформований штучним інтелектом. Засобом попередження можна вбачати усне повідомлення сторін, або внесення до тексту попередження інформації про використання штучного інтелекту про підготовку документу.

- **Відповідальність.** Як попередньо було вказано питання достовірності та конфіденційності чутливої інформації має бути покладене

на сторону користувача. У разі якщо користувач недобросовісно використав інструмент має бути передбачена відповідальність у формі яку суд вважатиме за справедливу. Так наприклад не прийняття до уваги позиції сторони судом через виражений прояв неповаги до суду.

Використання штучного інтелекту (ШІ) в судових процесах відкриває численні можливості для трансформації правової системи. Інноваційні технології, такі як алгоритми машинного навчання, обробка природної мови та автоматизація рутинних завдань, забезпечують значний потенціал для покращення якості та ефективності правосуддя. ШІ може допомогти у швидкому аналізі великої кількості правових документів, прогнозуванні ймовірних результатів судових справ, а також у формуванні обґрунтованих стратегій для адвокатів та суддів. Це дозволяє зменшити витрати часу і ресурсів, що необхідні для ведення справ, а також підвищити точність і справедливість рішень.

Етичні питання грають важливу роль у інтеграції ШІ в правосуддя. Як вбачається у «Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні» їх можна віднести до пріоритетних напрямів для задоволення прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб [6]. Крім того, необхідно гарантувати захист конфіденційності особистих даних, що обробляються системами ШІ, щоб уникнути можливих зловживань і порушень приватності.

Правові наслідки помилок або неточностей, допущених системами ШІ, також потребують уваги. Необхідно чітко визначити юридичні рамки та відповідальність за рішення, прийняті з використанням ШІ, щоб забезпечити справедливий і обґрунтований розгляд справ.

Таким чином, штучний інтелект має потенціал суттєво змінити судову практику, але його впровадження повинно супроводжуватися уважним розглядом можливих ризиків та викликів. Лише шляхом ретельного балансування між інноваціями та етичними стандартами можна забезпечити ефективно і справедливо правосуддя у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демура М.І. Перспективи застосування штучного інтелекту у галузі кримінального судочинства». *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://lsej.org.ua/5_2022/133.pdf.
2. Скляренко І.В. Перспективи застосування штучного інтелекту в цивільному судочинстві». *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/38.pdf>.
3. What is AI?» Cole Stryker, Eda Kavlakoglu, IBM, 2024. URL: <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligence>.
4. European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment» 2018 Точка доступу: <https://rm.coe.int/ethical-charter-en-for-publication-4-december-2018/16808f699c>.
5. Ухвала Верховного Суду України по справі № 925/200/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116984639>.
6. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 року № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8>.